

17. 7. 2002

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Duchovní služba ve výkonu vazby

Situace v oblasti uznání potřeb nejen materiálních, ale i duchovních se od roku 1989 stabilizovala již natolik, že duchovní vykonávající své poslání v zařízeních určených k výkonu vazby jsou jevem, nad kterým by se jen málokdo dnes pozastavil. Jaká je však skutečná zákonná úprava v této oblasti?

Situace v oblasti uznání potřeb nejen materiálních, ale i duchovních se od roku 1989 stabilizovala již natolik, že duchovní vykonávající své poslání v zařízeních určených k výkonu vazby jsou jevem, nad kterým by se jen málokdo dnes pozastavil. Jaká je však skutečná zákonná úprava v této oblasti?

Před rokem 1992 se termín „duchovní služba“ v oblasti vězeňské správy nevyskytoval prakticky vůbec. Poprvé se s tímto souslovím setkáváme ve vyhlášce ministerstva spravedlnosti České republiky ze dne 24. dubna 1992, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody v nápravně výchovných ústavech České republiky. Tato vyhláška byla však zrušena vyhláškou 110/1994 Sbírky, jejíž trvání ukončila následující vyhláška 345/1999 Sb. ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. V § 15 zákona číslo 293/1993 „o výkonu vazby“ není ještě duchovní služba oddělena od služby sociální a uvádí se následující: „(1) Obviněnému se zajišťuje právo na poskytování duchovních a sociálních služeb v rozsahu vyplývajícím ze zvláštních předpisů“. Těmito zvláštními předpisy je myšlen § 9 zákona č. [308/1991 Sb.](#), o svobodě náboženské víry a postavení církvi a náboženských společností, dále § 91 zákona č. [100/1988 Sb.](#), o sociálním zabezpečení, ve znění zákona č. [180/1990 Sb.](#)).

Zákon 308/1991 Sb. byl nahrazen předpisem 3/2002 Sbírky „Zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církvi a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech)“. Znění § 9 zákona 308/1991 bylo:

(1) Pověřené osoby vykonávající duchovenskou činnost mají právo vstupu do veřejných zařízení sociální péče a zdravotnických zařízení a dětských domovů, dále mají právo vstupu do ubytovacích objektů vojenských útvarů, do míst, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení a ochranná výchova. (2) Církev a náboženské společnosti dohodnou s těmito zařízeními a útvary pravidla vstupu do jejich objektů a výkonu náboženských úkonů v nich, pokud postup není upraven jinými obecně závaznými právními předpisy. (3) V těchto zařízeních a útvarech má každý právo, zejména v případech ohrožení života a zdraví, na poskytnutí duchovní služby zpravidla duchovním podle vlastní volby. Dále má právo mít u sebe duchovní a náboženskou literaturu podle vlastní volby.“ Zákon 3/2002 nepřebíral tuto část, čímž v této problematice vzniká jistá mezerovitost (přesné vymezení možnosti vstupu duchovních, zdůraznění volby duchovního, zvláště při ohrožení života etc.)

V odstavci 2 výše uvedeného § 15 se uvádí: „Zvláštní právní předpisy stanoví podmínky spolupráce věznic s registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi k zabezpečení duchovní služby a podmínky spolupráce věznic s příslušnými orgány sociálního zabezpečení k zabezpečení sociálních služeb.“ Jaké jsou ony zvláštní předpisy dle odstavce 2, to již zákon neinformuje.

Pakliže se zaměříme na výše uvedenou vyhlášku 345/1999 Sb., je nutno podotknout, že oproti svým předchůdcům je již výrazně bohatší v námi sledovaném rámci a je tedy zcela zřetelný trend k výchovnému působení na odsouzené i skrze církve a náboženské společnosti. Velmi konkrétně hovoří § 2, odstavec první: „Pro účely této vyhlášky se pověřenou osobou vykonávající duchovenskou činnost (dále jen "pověřená osoba") rozumí kvalifikovaný a schválený duchovní, který je oprávněn poskytovat duchovní službu odsouzeným a je k vykonávání této činnosti pověřen vedením příslušné

církve nebo náboženské společnosti a s jehož pověřením vyslovil ředitel věznice souhlas.“ Může dojít snad jen ke kolizi při výkladu termínů „vedení církve“ - vedením katolické církve by stricti iuris měl být považován Svatý stolec, případně místně příslušné arcibiskupství, je však nepochybné, že tyto problémy jsou řešeny nejvýše na úrovních biskupství (otázkou mohou být „krizové stavy“, kdy je třeba poskytnout okamžitou duchovní pomoc umírajícímu a oslovený duchovní nemá souhlas ředitele věznice - je tedy poté nutno chápat kněžího jako „návštěvu“? Otázky „posledních věcí člověka na zemi“ se zajisté netýkají jen těla, nýbrž i duše. V dávných dobách byl kněžímu umožněn přístup kamkoliv požádal, zvláště jednalo-li se o věznice, vojenské tábory etc., neboť byl uznáván princip neomezené působnosti duchovní správy).

Nutno však podotknout, že vyhláška 345/1999 Sb. velmi citlivě reguluje též působení duchovních přímo „při výkonu služby“ - § 71: „Registrované církve a náboženské společnosti se mohou podílet na naplňování účelu výkonu trestu poskytováním duchovní služby, a to zejména: a) konáním bohoslužeb pro zájemce z řad odsouzených, b) individuálními rozhovory, pastoračními návštěvami a umožněním individuálního přístupu k náboženským úkonům, c) vedením studijních hodin k výkladu náboženských textů (biblické hodiny), d) zajišťováním duchovní a náboženské literatury, e) prováděním přednášek a besed, zejména s etickou tematikou, popřípadě koncertů hudebních skupin a jednotlivců, f) podílem na uplatňování speciálních výchovných a zájmových aktivit programů zacházení (§ 36 odst. 5 a 6), g) podílem na přípravě odsouzených k propuštění na svobodu a na sociální práci s odsouzenými, h) dalšími vhodnými formami přispívajícími k dosažení účelu výkonu trestu.“

Je třeba obzvláště ocenit jistou demonstrativní povahu ustanovení danou slovy „...a to zejména...“ - nejedná se tedy o numerus clausus služeb duchovních, resp. duchovní služby.

Tatáž vyhláška doplňuje § 72 - „(1) Věznice zabezpečí po dohodě s pověřenými osobami vhodné prostory a podmínky pro bohoslužby a poskytování individuální duchovní služby. (2) Se souhlasem příslušného lékaře je pověřená osoba oprávněna navštěvovat odsouzené umístěné na lůžkových částech zdravotnických zařízení Vězeňské služby; souhlasu není třeba, je-li ohrožen život odsouzeného.“ - jedná se tedy o souhlas lékaře, nikoliv však souhlas ředitele, který je dle § 2 povinen zvážit udělení souhlasu vždy. Dále: „ (3) Odsouzenému, který vykonává kázeňský trest umístění do uzavřeného oddělení nebo samovazby, se na jeho žádost umožní individuální duchovní služba.“ Zde dochází ke kolizi s pojetím duchovního života člověka, který by měl mít vždy právo účasti na bohoslužbě - je otázkou, zda pod termín „individuální duchovní služba“ lze subsumovat i konání bohoslužby v samovazbě (obsazení: kněz a 1 odsouzený?). Že není samovazba vhodným (důstojným) místem pro konání bohoslužby je pochopitelné. Lze předpokládat, že právě v tomto bodě dojde v budoucnu k dalšímu průlomů, neboť je do značné míry v důsledcích v rozporu s článkem 16 listiny základních práv a svobod - 2/1993 Sb. - odstavec první „Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.“

§ 72 vyhlášky dále stanovuje: „(4) Odsouzení jsou vhodným způsobem informováni o možnosti návštěvy bohoslužeb a poskytnutí individuální duchovní služby“ a „(5) Požádá-li odsouzený o poskytnutí duchovní služby, informuje věznice o této žádosti bez odkladu pověřenou osobu.“

Duchovní službou se dále zabývá § 20 výše uvedeného zákona 169/1999 Sbírky (ze dne 30. června 1999 „o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů“). § 20 je přímo nazván „Duchovní a sociální služby“: (1) Odsouzenému se zajišťuje právo na poskytování duchovních a dalších obdobných služeb sledujících humanitární cíle v rozsahu vyplývajícím ze zvláštních právních předpisů (těmito předpisy se v době vydání zákona rozuměl zákon č. [308/1991](#) Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností - jak výše uvedeno, byl nahrazen předpisem 3/2002 Sbírky).

Odstavec druhý praví: „Věznice umožňují konat zpravidla v době pracovního klidu společné náboženské obřady odsouzených. Účast na náboženských obřadech je dobrovolná. Dobu konání společných náboženských obřadů vymezení vnitřní řád věznice.“

Z již několikrát zmiňovaného zákona 3/2002 Sbírky citujme §7: „Zvláštní práva registrovaných církví a náboženských společností: (1) Registrovaná církev a náboženská společnost může za podmínek stanovených tímto zákonem k plnění svého poslání získat oprávnění k výkonu těchto zvláštních práv: ... b) pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách České republiky, v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení a ochranná výchova“.

Jak vidno, zákonodárce uznává náboženské svobody i u vězňených osob, avšak jedná se o velmi roztržitěnou právní úpravu - nezasloužila by si ucelenější tvar?

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)
- [Zásadní novinky v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2026](#)
- [Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS](#)